

presijati, vrediti in vladati. Kako se dá ta pogrešek odpraviti, se lahko spozná po viru. Jasnost, red, doslednost, primerna podlaga in mnogostranost nauka so pripomočki; drugih ni za zmedenost.

4. Neumnost in norost se le malokdaj že v mladosti pokažete. Neumnež ne more spoznati poglavitnega od nepoglavitnega, in večidel nepoglavitno bolj ko poglavitno čisla. Neumni postane nor, ako svojo vrednost v nepoglavitne prednosti stavi, in od sebe meni, da je imeniten, kar vendar ni res. Ukoreninita se ta pogreška, če se pri otrocih pri vsaki priliki navdušeno govori o malenkosti, vnanjih prednostih nestalnih rečeh, kakor bi bilo to poglavitno in posebna sreča, in če se otroci prezgodaj vpeljejo med svet in v družbene veselice, ki so le za odrasčene. Šola more tema pogreškoma le nasprotovati, ako razkazuje, kaj je poglavitno in važno, in kaj malo in slabo.

(Dalje prih.)

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

1. maja l. 1774 prišel je opat Felbiger na Dunaj, potem ko je dobil privoljenje od svojega kralja. Berž ko ne, je bila cesarica sama, ko ji je na misel prišlo, da je opata iz Sagana poklicala, da vredi normalno šolo in šolstvo sploh. Dasiravno se je vse oziralo na opata, vendar v razsodivnem trenutku nihče ni nasvetoval tega, dokler ni cesarica sama te misli sprožila. Dvorna učilniška komisija dobila je hipoma po prihodu opata povelje, da naj mu pokaže vse akte zadevajoče normalno šolstvo in tabele, kojih je izdelal Gruber že 20, tudi zastran njegovega šolskega načerta; rekla je cesarica, da hoče zaslišati nasvet komisije, potem ko bo opat načert pregledal. Felbiger postopal je zelo varno, in določno je grajal le prepire nepokojnih učiteljev, ki so ga tako nalagali. Pohvalil je sicer načert Gruberjev v veliko rečeh; rekel je, da na normalni šoli niso popustili njegove metode, vendar pa je rekel, da se za začetnike premalo skerbí, da se s tabelami ne izhaja povsod, da je tudi treba šolskih knjig.

Zagovarjal je sicer Gruber-ja Hägelin, poročevavec pri šolski komisii, in tudi dvorna komisija je bila na Gruberjevi

strani; ali cesarica razsodila je kmali, da opatu vse zaupa, da naj se mu izroči normalna šola popolnoma pod nadzorništvo dvorne komisije.

Gruber je tedaj padel. Na njegov šolski načrt ni nihče dalje mislil, in on ni bil več učenik učiteljev; njegove tabele presojevali so pa prav kritično. Hägelin tudi ni bil dalje poročevavec pri šolski komisii in pri dvorni učilniški komisii; bil je poročevavec Franc Greiner, ktereга tudi Felbiger prav močno pohvali, da si je neumerljive zasluge pridobil za povzdigo šolstva.

Saganski opat Janez Ignacij žl. Felbiger je bil sedaj skorej sam za se in povsod. Cesarica sama ga je poklicala, in zavetnica mu je bila tudi zmirom in povsod. 1. sept. 1774 izročila mu je cesarica nemško šolstvo, da naj tukaj normalno šolo popolnoma vravnuje in jo tudi po deželi razširjuje. Poročeval pa bode sp. avstrijski deželni vladi; spodnjo avst. šolska komisija mora pa v vseh rečeh poslušati njegov nasvet.

Felbiger začel je nove šolske bukve spisovati. Podučeval je katehete in učenike dunajskih mestnih in predmestnih šol. Začel je priprave delati, da bi se zboljšano šolstvo po kronovinah vpeljalo, sprejemal, in podučeval je šolske ravnatelje, učeničke in druge, ki so želeli njegovega poduka. Ni moglo drugače biti, da so se zbirali okrog Felbigerja, čigar blago serce je bilo za dobro in blago reč tako vneto, navdušeni slusatelji, ki so potlej novo metodo razširjali po deželah.

Naj imenitniši pa, kar je Felbiger doveršil še to leto, ko je na Dunaj prišel, bilo je delo, ktero so že tolikrat v roke vzeli in zopet popustili: Splošni šolski red (Allgemeine Schulordnung). Že konca mesca julija je delo dokončal, v cesarski kancelii je bilo za razglas ustrojeno in 6. decembra l. 1774 podpisala je cesarica „Splošni šolski red za nemške normalne, glavne in začetne (trivialne) šole po vseh c. k. dednih deželah“.

Vredili so tudi dunajske šole boljše. Da bi se red stano vitno ohranil in ne povračevali se prepri enaki prejšnjim, zložil je opat posebne vodila (Instructionen) za osebje dunajske normalne šole, nasvetoval je svetnega duhovna Valentin-a Stätter-ja za nadzornika dunajske šole. Osebje njeno je bilo tedaj: nadzornik Stätter, vodja Mesmer, katehet Gall, svetni duhoven, učenički Bauer, Felkel, Klemm, Schatte.

Tudi druge šole po Dunaji in po okolici dunajski povzdignile so se hitro. Mesca aprila l. 1775 zapisanih je bilo 3 glavne šole in 14 trivialnih šol.

V okolici dunajski pa je bila cesarica sama, ki je po svojih gradovih z naj lepšim zgledom svetila. Še preden je bil šolski red po deželah razglašen, prepričala se je 25. okt. l. 1774. sama v „ščenbrunski šoli“ o novi metodi, in odsihmal je ukazala, naj se ji poročuje vsaki mesec, kako šola napreduje.

1. maja l. 1775. preselila se je dunajska normalna šola v svoje sedanje stanovališče. Cesarica je dala pre narediti nekdanje jezuitarsko poslopje pri st. Ani v Janezovih ulicah, in imenovani dan preselila se je šola tje od st. Štefana. Felbiger pozdravil jih je z nagovorom, razdelil med učence šolske postave, in med učenike vodila (Instructionen). Normalna dunajska šola je že tedaj 88 let v svojem poslopji. (Dalje prih.)

Pomenki

o

sloveuskem pisanji.

XL.

U. Kadaj, kedaj in kdaj se piše popraševaje in kdaj pomeni časih to, kar nekdej; ali bi se ne dalo to v pisanji razločiti?

T. Dalo bi se že. Zaznamnjati bi se móglo, kdáj in kdáj, kakor tudi káj in káj, sáj in sáj itd.

U. Pa je tisto znamnje sitno in negodno, zlasti, ker smo mi kajkavci!

T. Najde se pač kdej in kej in sej tudi, in jaz menim, da bi se za umevnosti voljo smelo razločevati ter pisati: kaj (quid, was) in kej (ecquid, tandem, etwa, wohl), kdaj (quando, wann) in kdej (aliquando, quondam, irgendwann, einst), saj ali vsaj (wenigstens) in sej (ja, ja doch).

U. Zakaj se pa vselej ne piše vsaj nam. saj, da bi se vsaj vedilo, ktero je?

T. Za to, ker se v velikrat opusča, p.: las n. vlas, oblak n. obvlak, last n. vlast, zlasti n. zvlasti ali vzlasti, pričo in vpričo, tako tudi saj nam. vsaj itd.